

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ і НАУКИ УКРАЇНИ

Державний вищий навчальний заклад

“Донбаський державний педагогічний університет”

**ГУМАНІЗАЦІЯ
НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ**

Збірник наукових праць

**Виходить 6 разів на рік
Заснований у вересні 1996 р.**

№ 4 (90) 2018

За загальною редакцією проф. В. І. СИПЧЕНКА

**Харків
ТОВ «Видавництво НТМТ»
2018**

УДК 371.13

Засновник, редакція –
Державний вищий навчальний заклад
“Донбаський державний педагогічний університет” (ДДПУ)

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
серія КВ № 21279-11079ПР, видано 26.03.2015 р.
Державною реєстраційною службою України

Затверджено Рішенням Атестаційної колегії
Міністерства освіти і науки України від 30.06.2015 р.
як наукове фахове видання із педагогічних наук

Збірник наукових праць містить результати дисертацій аспірантів, здобувачів, які вивчають проблеми розвитку сучасної освіти та науково-педагогічної думки в теоретичному, історичному та практичному аспекті; у виданні висвітлено наукові здобутки, практичні рекомендації учених, які працюють у науково-дослідних установах і вищих навчальних закладах національної системи освіти та зарубіжжя; представлено дослідження із проблем вищої школи, інтеграції України до європейського та світового освітнього простору.

The collection of scientific papers contains the results of the theses of the postgraduates, researchers who study the problems of modern education and scientific-pedagogical ideas in the theoretical, historical and practical aspect; in the publication there are covered the scientific achievements and practical recommendations of the scientists working at research institutions and universities of the national education system and abroad; it is presented the research on the problems of higher school, Ukraine's integration into the European and global educational space.

Статті друкуються в авторській редакції. Відповідальність за допущені помилки та неточності несуть автори публікацій.

Друкується за рішенням Вченої ради
ДВНЗ “Донбаський державний педагогічний університет”
(протокол № 1 від 29.08.2018 р.)

Адреса редакції:

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
вул. генерала Батюка, 19,
м. Слов'янськ, Донецької області, Україна, 84116.
Тел.: + 380509898962 (в робочі дні та години).
E-mail: kaf.phsdspu@gmail.com.

Редакційна колегія:

- Сипченко В.І.** – завідувач кафедри педагогіки вищої школи ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний редактор);
- Кузьміна О.В.** – завідувач кафедри педагогіки ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», доктор педагогічних наук, професор (заступник відповідального редактора);
- Омельченко С.О.** – ректор ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», доктор педагогічних наук, професор;
- Євтух М.Б.** – дійсний член НАПН України, академік-секретар відділення вищої освіти, доктор педагогічних наук, професор; почесний професор ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»;
- Пономарьова Г.Ф.** – ректор Харківської гуманітарно-педагогічної академії, доктор педагогічних наук, професор;
- Набока О.Г.** – перший проректор ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», доктор педагогічних наук, професор;
- Курінна С.М.** – завідувач кафедри дошкільної освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», доктор педагогічних наук, професор;
- Дмітрієва І.В.** – завідувач кафедри технологій корекційної та інклюзивної освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» доктор педагогічних наук, професор;
- Мамічева О.В.** – декан факультету спеціальної освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», доктор психологічних наук, професор;
- Біличенко О.Л.** – завідувач кафедри української мови та літератури ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», доктор наук із соціальних комунікацій, професор;
- Панасенко Е.А.** – завідувач кафедри практичної психології ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», доктор педагогічних наук, професор;
- Гаврілова Л.Г.** – завідувач кафедри теорії і практики початкової освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», доктор педагогічних наук, професор;
- Стешенко В.В.** – завідувач кафедри педагогіки і методики технологічної та професійної освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», доктор педагогічних наук, професор;
- Бондаренко В.І.** – завідувач кафедри загальнотехнічних дисциплін, промислових технологій та безпеки життєдіяльності ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», доктор педагогічних наук, доцент.

УДК 373.3/.5.016:82]:005.336.5

ПАЛАМАР Світлана

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
заступник директора з наукової роботи Педагогічного інституту
Київського університету імені Бориса Грінченка

бульвар Ігоря Шамо 18/2, м. Київ

E-mail: s.palamar@kubg.edu.ua

АНАЛІЗ НАУКОВОГО ТЕЗАУРУСУ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ ЯК СТРАТЕГІЧНОГО ОРІЄНТИРУ СУЧАСНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Анотація. У статті доведено актуальність проблеми впровадження компетентнісного підходу в систему середньої освіти, як її результативно-цільового орієнтиру відповідно до концепції «Нової української школи» (2016 р.), Закону України «Про освіту» (2017 р.). Представлено науковий тезаурус компетентнісного підходу як системне явище у форматі терміносистеми, що містить дві групи термінів. 1. Терміни, що характеризують теоретико-методологічні аспекти компетентнісного підходу: компетенція, компетентність, компетентний та науковий підходи; принципи їх впровадження в закладі середньої освіти. 2. Терміни, що характеризують *методичний* аспект реалізації компетентнісного підходу у закладах середньої освіти: ключові, предметні компетентності; методика формування ключових і предметних компетентностей. На підставі критеріїв аналізу термінів у системному форматі (тривалість, структурно-ієрархічний рівень, автономність – дубльованість, загальноприйнятність понять, сучасність – архаїчність, операційність, співвіднесеність із

© Паламар С., 2018

управлінським рівнем, синтаксична складність поняття за Е. Михайличевим) визначено й схарактеризовано поняття: тезаурус, компетентнісний підхід, науковий підхід, компетенція, компетентність, принципи впровадження компетентнісного підходу (інтегративності, міждисциплінарності, суб'єктної орієнтації, на середовище), ключові компетентності, предметні компетентності.

Ключові слова: тезаурус, компетентнісний підхід, компетентність, компетенція, терміносистема.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Поява сучасних стратегій компетентнісної-зорієнтованої освіти була детермінована тенденцією до інтеграції та глобалізації світової економіки, необхідністю гармонізації європейської освітньої системи відповідно до завдань Болонського процесу, зміною освітньої парадигми. Проте, в контексті викликів сьогодення, задекларованих у державних нормативних документах, а саме, в концепції «Нової української школи» (2016 р.), в Законі України «Про освіту» (2017 р.), компетентнісний підхід отримав нового осмислення, пов'язаного зі створенням школи, орієнтованої на розвиток компетентностей, а не на запам'ятовування фактів, освітнього закладу, де діти будуть навчатися через діяльність. При цьому наскрізними, тобто спільними для всіх інших є, відповідно до Закону України «Про освіту» (2017 р.), такі вміння, як: читання з розумінням, уміння висловлювати власну думку усно й письмово, критичне та системне мислення, здатність логічно обґрунтовувати позицію, творчість, ініціативність, уміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, здатність співпрацювати з іншими людьми [11]. Тобто, є очевидним, що

реформування сучасної середньої освіти в Україні пов'язане з упровадженням компетентнісного підходу. Варто зазначити, що одним із суттєвих критеріїв зрілості певної концепції є обґрунтованість її термінологічного апарату. Зокрема у педагогічній теорії досить часто має місце явище, на яке звертав увагу відомий методолог педагогіки В. Краєвський, а саме: відсутність систематизації термінів, багатозначність і різноманітність їх тлумачення, зниження вимогливості у доцільності слововживання в науковому контексті, зростаюча нерегульованість процесу використання термінів з інших наук [8]. Вважаємо, що ці проблеми стосуються й теорії та практики реалізації компетентнісного підходу. Отже, постає необхідність у з'ясуванні й аналізі його наукового тезаурусу.

Аналіз основних досліджень та публікацій. Концептуальні основи тезаурусного підходу обґрунтовано в працях В. Лукова, Вл. Лукова, С. Сисоєвої. Різні вектори компетентнісної проблематики розробляють такі відомі міжнародні організації, як ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ, ПРООН, Рада Європи, Організація європейського співробітництва та розвитку, Міжнародний департамент стандартів. Концептуальні засади компетентнісного підходу обґрунтовано у дослідженнях О. Субетто, І. Байденко, І. Зимньої, Ю. Татура. Сучасний науковий дискурс проблеми реалізації компетентнісного підходу у різних ланках освіти представлений студіями В. Баркасі, І. Бондаренко, П. Бачинського, Н. Бібік, С. Вітвицької, І. Драч, О. Дубасенюк, Я. Кодлюк, О. Локшиної, С. Ніколаєнко, О. Овчарук, О. Пометун, О. Савченко, С. Сисоєвої, Г. Терещук, С. Трубачевої, Н. Фоменко та ін. Різні таксономії компетенцій, що визнані педагогічною спільнотою розробляються у працях Є. Бондаревської, А. Деркача, І. Зимньої, Н. Кузьміної, А. Маркової, Л. Петровської та ін.

Загальні аспекти ключових компетентностей розкриваються в роботах А. Вербицького, П. Горностає, В. Донія, І. Єрмакова, І. Зимньої, В. Ляшенка, Г. Несен, О. Овчарук, В. Серікова, Л. Сохань та інших. Низка науковців (М. Арія, А. Богущ, Є. Верещагін, І. Воробйова, Н. Гез, В. Кононенко та ін.) висвітлюють у своїх студіях суттєві складники змісту предметних компетентностей.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). *Мета статті* — висвітлення наукового тезаурусу компетентнісного підходу та упрорядкування його у терміносистему.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Грунтовним поняттям поданої праці є феномен «тезаурус». Зазначимо, що його етимологія пов'язана з давньогрецьким (*thésaurós*), що означало скарб, скарбницю, запас. У сучасному науковому обсязі тезаурусу прийнято трактувати як структуроване уявлення і загальний образ тієї частини світової культури, яку може освоїти суб'єкт (В. Луков, Вл. Луков) [9]. Відома наукова позиція (С. Сисоєва, І. Соколова), відповідно до якої тезаурус тлумачиться як науковий і культурний феномен, що забезпечує порозуміння вчених і практиків у світовому освітньому просторі та узгодженість методологічних засад дослідження певних проблем; система понять, що призначені людині для їх засвоєння й актуалізації з метою успішної орієнтації у предметній площині наукових знань [13].

Базуючись на поданих вище дефініціях, ми визначаємо науковий *тезаурус* як багаторівневу систему понять, які суголосні рівням методології та відбивають методологічні, теоретичні й методичні особливості компетентнісного підходу до освіти та є засобом для його опису.

Вважаємо, доцільним у процесі розгляду тезаурусу компетентнісного підходу застосовувати метод *системного аналізу*, тобто такий засіб наукового пізнання, в основі якого лежить дослідження об'єктів як систем (І. Блауберг, Е. Юдін), як деякої цілісності, з визначенням елементів, що складають її, а також відношень кожного елемента й системи [2]. Отже, узагальнимо, що досліджуваному нами тезаурусу притаманні всі ознаки системного об'єкта, а саме: він є цілісним, володіє інтегративними якостями, є відкритим, ієрархічним. Особливу увагу у процесі аналізу термінів компетентнісного підходу в системному форматі слід приділяти врахуванню критеріїв, представлених у дослідженнях Е. Михайличева [10]. Означимо їх.

Тривалість поняття, тобто час уведення його в науку, термін збереження без істотного перегляду основного змісту. Тобто, цей критерій характеризує актуальність терміну. Так феномен «компетентність» виник у педагогічній літературі наприкінці 60-х – початку 70-х років у західних, а в кінці 80-х років – у вітчизняних педагогічних дослідженнях. У сучасний період реалізація компетентнісного підходу в усіх ланках освіти пов'язана з її результативно-цільовими орієнтирами у форматі яких, метою повної загальної середньої освіти визначено всебічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка здатна до життя в суспільстві. Досягнення цієї мети забезпечується шляхом формування ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності.

Структурно-ієрархічний рівень. Поняття мають різний ступінь узагальнення й відбивають різні за важливістю явища та їхні ознаки, співвідносяться з різними теоріями та концепціями, наприклад, поняття «компетентнісний підхід» належить до третього конкретно-наукового рівня методології; «методики компетентнісно зорієнтованого навчання» –

до четвертого методичного (технологічного) рівня методологічного аналізу, тобто відбивають різні рівні узагальнення.

Автономність – дубльованість понять. У системі термінів, що відбивають сутність компетентнісного підходу, існують поняття, що дублюють одне одне, та є відносно автономні. Так, поняття «ключові компетентності» дублює поняття «загальні компетентності». Автономним є поняття «предметні компетентності».

Загальноприйнятність понять характеризується адаптованістю до реальної практики, звичністю й поширеністю, наприклад, загальноприйнятими є поняття «компетенція», «компетентність», які відбивають змістові й результативні аспекти різних галузей освіти.

Сучасність – архаїчність поняття. Цей критерій відбиває специфічний аспект «історичної репутації» терміна та його «вживаність». Так, відомими сучасними поняттями є «аналітична компетентність», «рефлексивна компетентність». Одночасно поняттями з «історичною репутацією» є «компетенція» та «компетентність».

Операційність понять. Цей критерій відбиває структурну складність конструктора-моделі поняття, можливості визначення характеристик, що діагностуються, наприклад, поняття «методика формування предметних компетентностей старшокласників» є системою взаємодії певних структурних (предметні компетентності) і процесуальних (етапи впровадження методики) компонентів.

Співвіднесеність з управлінським рівнем, що характеризує змістовність й масштабність явищ, які відображає поняття, наприклад, масштабність компетентнісного підходу відтворюють його «трансдисциплінарність», «інтегративність».

Синтаксична складність поняття. Цей критерій постає як лінгвістичний і найбільш пов'язаний зі зручністю використання термінів.

Відтак, на підставі наведених вище міркувань в науковому тезаурусі компетентнісного підходу виокремлюємо дві групи термінів, що складають його терміносистему, а саме:

1. Терміни, що характеризують *теоретико-методологічні* аспекти компетентнісного підходу: компетенція, компетентність, компетентний; науковий підхід; принципи його впровадження в закладі середньої освіти.

2. Терміни, що характеризують *методичний* аспект реалізації компетентнісного підходу у закладах середньої освіти: ключові, предметні компетентності; методика формування ключових і предметних компетентностей.

Репрезентуємо базові терміни першої групи терміносистеми компетентнісного підходу.

Відома дослідниця компетентнісного підходу І. Зимня виокремила три етапи в розвитку компетентнісного підходу. Перший етап (1960 – 1970 рр.), на її думку, пов'язувався з уведенням до наукового обігу категорії «компетенція», а також зі створенням передумов для розмежування понять компетентність/компетенція. Другий етап (1970 – 1990 рр.) визначався пріоритетним використанням категорій компетентність/компетенція переважно в теорії та практиці навчання рідній мові, а також у сфері менеджменту. У цей період зарубіжні та вітчизняні дослідники виділили різні компетентності/компетенції у відповідності до різновидів діяльності. Так, Дж. Равен виділив 37 компетентностей, які набули статусу усталених у сучасному суспільстві. Третій етап (1990 – перше десятиліття XXI століття) характеризується затвердженням компетентнісного підходу, активним використанням категорії компетентність/компетенції в освіті. Радою Європи

введено поняття «ключові компетенції» (1996 р.), які повинні сприяти збереженню демократичного суспільства, мультилінгвізму, відповідати новим вимогам ринку праці й економічним перетворенням [5]. Загалом, І. Зимня розуміє *компетентнісний підхід* як спрямованість освіти на розвиток особистості в результаті формування в неї таких особистісних якостей, як компетентність засобами розв'язання професійних і соціальних завдань у освіті [6].

Аналогічною є позиція О. Пометун, яка визначає зазначений феномен як спрямованість освітнього процесу на формування й розвиток ключових (базових, основних) і предметних компетентностей особистості [11].

Отже, беручи до уваги наведені вище дефініції компетентнісного підходу, а також позиції В. Желанової [3], щодо специфіки компетентнісного навчання, маємо констатувати, що у форматі компетентнісного підходу середня освіта спрямована не на засвоєння «готових знань», що пропонуються кимось, а на дослідження «умов виникнення цього знання»; також на переорієнтацію освіти з «вхідних» показників (терміни, зміст, цілі навчання) на параметри *«людиноцентрованої освіти»*. Отже, корінна зміна ЗУНівської освіти на компетентнісно зорієнтовану означає зміну її результативно-цільової основи, тобто в процесі навчання здобувач повинен набути певні практико-зорієнтовані знання й розвинути соціально важливі якості, володіючи якими він зможе стати успішним у житті. Варто зазначити, що у межах реалізації компетентнісного підходу в освіті відбувається зміщення акцентів у критеріях якості освіти зі змісту навчальних програм на оцінку міри готовності до життя.

Базуючись на окреслених наукових позиціях, а також ураховуючи декларативні позиції державних нормативних документів, тлумачимо *компетентнісний підхід* як стратегічний орієнтир, що детермінує вектор

реформування сучасної середньої освіти у напрямку практико-зорієнтованої освіти «для життя», метою якої є формування ключових і предметних компетентностей, що забезпечуть здобувачеві середньої освіти успіх у дорослому житті.

Враховуючи, що *науковий підхід* є засобом концептуалізації знань, який визначається якоюсь ідеєю, концепцією й центрується на кількох основних для нього категоріях (Г. Корнетов) [7], зазначимо, що для компетентнісного підходу такими категоріями є «компетенція» та «компетентність».

Компетенції (за І. Зимньою) – це деякі внутрішні, потенційні, приховані психологічні новоутворення (знання, уявлення, програми (алгоритми) дій, системи цінностей і стосунків), які потім виявляються в компетентностях людини як актуальних, діяльнісних проявах [6].

Слушною нам вважається думка Н. Бібік щодо розгляду поняття «компетенція» як соціально закріпленого освітнього результату. Тобто в цій позиції акцентується увага на прямому зв'язку понять «компетенція» і «мета», при якому формування певних компетенцій постає як *мета освіти* [1].

Поняття «компетенція» безпосередньо пов'язане з категорією «компетентність». Відповідно до позиції Н. Бібік, О. Овчарук, О. Пометун, О. Савченко, поняття «компетентність» має дидактичну специфіку й розглядається як педагогічна категорія, яка може характеризувати як певний етап в освітньому процесі, так і його кінцевий результат. У нашому дослідженні ми розглядаємо компетентність як результативно-цільову основу середньої освіти й трактуємо даний феномен як привласнену систему компетенцій, а також особистісних якостей, що забезпечують успішність різних видів життєдіяльності.

Отже, сутність ієрархії цих понять є такою: *компетенція* – це задана вимога, норма освіти; *компетентність* – це актуальна, особистісна характеристика.

Відтак, компетентнісний підхід ґрунтується на поняттях «компетенція» та «компетентність» й конкретизується в певних принципах його впровадження. Розглянемо їх.

Принцип інтегративності. Він полягає у зв'язку компетентнісного підходу з іншими науковими підходами, а саме: з системним, оскільки окреслений феномен, з одного боку, є сам системою, а з іншого – імплементується в систему закладу середньої освіти, будучи її стратегічним орієнтиром; з особистісно зорінтованим, оскільки спрямований на цілісний розвиток особистості у процесі формування її ключових й предметних компетентностей; з аксіологічним, тому, що базується на ціннісному ставленні до освіти та формуванні основ аксіологічної компетентності особистості; з діяльнісним, оскільки ґрунтується на мотивованій активності особистості в освітньому процесі.

Принцип міждисциплінарності. Сутність його полягає в задоволенні попиту держави відповідно соціально-економічним і соціокультурним потребам суспільства (сфера філософського знання) в компетентній конкурентноспроможній особистості, з розвинутими навичками ХХІ століття. До того ж упровадження компетентнісного підходу у закладах середньої освіти передбачає врахування вікових психолого-педагогічних та індивідуальних особливостей дітей із забезпеченням доцільної індивідуальної траєкторії розвитку.

Принцип суб'єктної орієнтації. Він пов'язаний із позицією здобувача середньої освіти як активного суб'єкта освітнього процесу, а

також із формуванням його особистісної суб'єктності, що є вагомою умовою формування ключових і предметних компетентностей особистості.

Принцип орієнтації на середовище – передбачає створення у закладі середньої освіти певного освітнього простору, який спрямований на зміщення акцентів із взаємодії вчителя та учня на взаємодію учня з освітнім середовищем.

Складові другої групи понять терміносистеми відбивають практичні аспекти її впровадження. Термін «методика формування ключових та предметних компетентностей» є системою цільового, концептуального, змістового, процесуального складників, а також методичного супроводу окресленого процесу.

Ключові компетентності, становлять особистісне утворення учнів, яке представлено громадянською, соціальною, комунікативною, підприємницькою, цифровою, інформаційно-комунікаційною, здоров'язбережувальною компетентностями, що є наскрізними й формуються в освітньому середовищі закладу середньої освіти, тобто за різними навчальними галузями та життєвими сферами здобувачів середньої освіти.

Предметні компетентності – це інтегрована характеристика особистості учня, що дозволяє якісно виконувати певну діяльність у межах конкретного предмета на основі ціннісного ставлення до нього, а також привласнення компетенцій, формування яких він передбачає.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. У статті було висвітлено логіку обґрунтування наукового тезаурусу компетентнісного підходу, представлено науковий тезаурус компетентнісного підходу як системне явище у форматі терміносистеми, яка містить дві групи термінів.

1. Терміни, що характеризують теоретико-методологічні аспекти компетентнісного підходу: компетенція, компетентність, компетентний та науковий підходи принципи їх впровадження в закладі середньої освіти.

2. Терміни, що характеризують методичний аспект реалізації компетентнісного підходу у закладах середньої освіти: ключові, предметні компетентності; методика формування ключових і предметних компетентностей.

Перспективним вектором дослідження проблеми тезаурусу компетентнісного підходу та його реалізації в закладах середньої освіти є аналіз певних класифікацій ключових і предметних компетенцій, обґрунтування та розробка їх сукупної таксономії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід : рефлексивний аналіз застосування / Н. М. Бібік // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та укр. перспективи : б-ка з освітньої політики / Н. М. Бібік та ін. ; заг. ред. О. В. Овчарук. – К., 2004. – С. 47 – 53.
2. Блауберг И. В. Становление и сущность системного подхода / И. В. Блауберг, Е. Г. Юдин. – М. : Наука, 1973. – 270 с.
3. Желанова В. В. Контекстне навчання майбутнього вчителя початкових класів: теорія і технологія : монографія / В. В. Желанова. – Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. – 482 с.
4. Закон України «Про освіту» (2017 року). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.osvita-konotop.gov.ua/zakon-ukra%D1%97ni-vid-05-09-2017-2145-viii-pro-osvitu.html>
5. Зимняя И. А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования / И. А. Зимняя // Высшее образование сегодня. – 2003. – № 5. – С. 34-42.

6. Зимняя И. А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании / И. А. Зимняя. – М. : Исслед. центр. пробл. качества подгот. специалистов, 2004. – 38 с.
7. Корнетов Г. Б. Педагогические парадигмы базовых моделей образования : учеб. пособие / Г. Б. Корнетов ; Ун-т РАО. – М. : Изд-во УРАО, 2001. – 124 с.
8. Краевский В. В. Методология педагогики: прошлое и настоящее / В. В. Краевский // Педагогика. – 2002. – № 1. – С. 3 – 10.
9. Луков В. А., Луков Вл. А. Тезаурусный подход: исходные положения / В. А. Луков, Вл. А. Луков // Информационный гуманитарный портал «Знание. Понимание. Умение», 2008, № 9. – Комплексные исследования: тезаурусный анализ мировой культуры. URL: <http://www.zpujournal.ru/e-zpu/2008/9/> Тезаурусный подход Лукова / [Архивировано в WebCite]. – данные обращения: 20.10.2017 г.
10. Михайлычев Е. А. Терминология педагогической диагностики / Е. А. Михайлычев. – Ростов н/Д. : Изд-во «СКНЦ ВШ», 1997. – 86 с.
11. Пометун О. Компетентнісний підхід – найважливіший орієнтир розвитку сучасної освіти / Олена Пометун // Рід. шк. – 2005. – № 1. – С. 65 – 69.
12. Концепція нової української школи / Л. Гриневич, О. Елькін, С.Калашнікова, І.Коберник, В. Ковтунець та ін // За заг. ред. М.Грищенко. – 2016. – [Електронний ресурс]. - Режим доступу:<http://www.oblosvita.mk.ua/attachments/article/3935/>
13. Сисоєва С.О., Соколова І.В. Проблеми неперервної професійної освіти: тезаурус наукового дослідження: наук. видання / С.О.Сисоєва, І.В.Соколова /НАПН України. – Ін-т педагогічної освіти і освіти

дорослих, МОН.Маріупольський держ. Гуманит. Ун-т – Київ:
Видавничий дім «ЕКМО», 2010. – 362 с.

Статті надійшла до редакції 09.08.2018.

ПАЛАМАР Светлана

кандидат педагогических наук, старший научный сотрудник,
заместитель директора по научной работе Педагогического института
Киевского университета имени Бориса Гринченко

бульвар Игоря Шамо 18/2, г. Киев

E-mail: s.palamar@kubg.edu.ua

**АНАЛИЗ НАУЧНОГО ТЕЗАУРУСА КОМПЕТЕНТНОСНОГО
ПОДХОДА КАК СТРАТЕГИЧЕСКОГО ОРИЕНТИРА
СОВРЕМЕННОГО СРЕДНЕГО ОБРАЗОВАНИЯ В УКРАИНЕ**

Резюме. В статье доказана актуальность проблемы реализации компетентностного подхода в системе среднего образования, как ее результативно-целевого ориентира в соответствии с концепцией «Новой Украинской школы» (2016), Законом Украины «Об образовании» (2017). Представлены научный тезаурус компетентностного подхода как системное явление в формате терминосистемы, которая содержит две группы терминов. 1. Термины, характеризующие теоретико-методологические аспекты компетентностного подхода: компетенция, компетентность, компетентный; научный подход; принципы его внедрения в учреждении среднего образования. 2. Термины, характеризующие методический аспект реализации компетентностного подхода в учреждениях среднего образования: ключевые, предметные компетентности; методика формирования ключевых и предметных компетенций. На основании критериев анализа терминов в системном формате (продолжительность, структурно-иерархический уровень,

автономность – дублированность, общепринятость понятий, современность – архаичность, операционность, соотнесенность с управленческим уровнем, синтаксическая сложность понятия по Э. Михайличеву) определены и охарактеризованы понятия: тезаурус, компетентностный подход, научный подход, компетенция, компетентность, принципы реализации компетентностного подхода (интегративность, междисциплинарность, субъектная ориентация, субъектной ориентации в среде), ключевые компетентности, предметные компетентности. Представлена дифференциация понятий «компетенция», «компетентность» в соответствии с их функционально-содержательной сущностью. Обоснована авторская дефиниция компетентностного подхода как стратегического ориентира, детерминирующего вектор реформирования современного среднего образования в направлении практико-ориентированного образования.

Ключевые слова: тезаурус, компетентностный подход, компетентность, компетенция, терминосистема.

PALAMAR Svitlana

candidate of Pedagogical Sciences, senior researcher, deputy director on the scientific work of the Pedagogical Institute of Borys Grinchenko Kyiv University

Boulevard Igor Shamo 18/2, Kyiv

E-mail: s.palamar@kubg.edu.ua

ANALYSIS OF THE SCIENTIFIC THESAURUS COMPLEX THERAPY AS A STRATEGIC ORIENTEER OF MODERN SECONDARY EDUCATION IN UKRAINE

Abstract. Introduction. The emergence of modern strategies for competency-oriented education was determined by the tendency to integrate and

globalize the world economy; the need for harmonization of the European educational system in accordance with the tasks of the Bologna Process; changing the educational paradigm. However, in the context of today's challenges, the competent approach has received a new reflection on the creation of a school focused on the development of competences where children will be trained through activities. It is worth noting that one of the essential criteria of the maturity of a certain concept is the validity of its terminology apparatus. Scilicet, there is a need to find out and analyze the scientific thesaurus of the competent approach.

Analysis of publications. The conceptual foundations of the thesaurus approach are substantiated in the works of V. Lukova, Vl. Lukov, S. Sysoeva. The conceptual foundations of the competency approach are substantiated in the works of O. Subetto, I. Baidenko, I. Zimnya, Yu. Tatura. The modern scientific discourse of the problem of realization of certain aspects of the competency approach in various educational levels is presented by the studios of V. Barkasi, I. Bondarenko, P. Bachinsky, N. Bibik, S. Vitvitskaya, I. Drach, O. Dubaseniuk, Ya. Kodluk, O. Lokshina, S. Nikolaenko, O. Ovcharuk, O. Pometun, O. Savchenko, S. Sysoeva, G. Tereshchuk, S. Trubacheva, N. Fomenko and others.

Purpose. The purpose of the article is to highlight the scientific thesaurus of the competent approach and to encrypt it in the terminology system.

Results. The thorough concept of the given work is the phenomenon of "thesaurus", which we define as a multilevel system of concepts, which is a coherent level of methodology and reflects the methodological, theoretical and methodical features of the competency approach to education and is a means for its description. On the basis of the application of the method of system analysis, and also taking into account the criteria of the analysis of terms in the system format (duration, structural and hierarchical level, autonomy - duplication,

general acceptance of concepts, modernity - archaic, operational, correlation with the managerial level, syntactic complexity of the concept) (E. Mykhailichev) defined and characterized the following: thesaurus, competency approach, scientific approach, competence, principles of the introduction of the competency approach (integrity, interdisciplinarity, subject orientation, environmental orientation). The scientific thesaurus of the competency approach is arranged in the terminology system represented by two groups of terms: 1. Terms that characterize the theoretical and methodological aspects of the competency approach 2. Terms that characterize the methodical aspect of the implementation of the competency approach in institutions of secondary education.

Conclusion. The introduction of a competency approach in secondary education institutions is a strategic reference point in the process of reforming this aspect of education, which requires awareness and systematization of its scientific thesaurus. In the given article the variant of the ordering of the scientific thesaurus in the terminology system is proposed, which contains two groups of terms reflecting the theoretical-methodological and methodical aspects of the competency approach.

Keywords: thesaurus, competence-based approach, competence, terminology system.

REFERENCES

1. Bibik N. M. (2004) Kompetentnisnyi pidkhid : refleksyvnyi analiz zastosuvannia [Competence-based approach: reflexive application analysis]. Kompetentnisnyi pidkhid u suchasni osviti: svitovi dosvid ta ukr. perspektyvy : b-ka z osvitnoi polityky. [in Ukrainian].
2. Blauberg I. V. (1973) Stanovlenie i sushchnost sistemnogo podkhoda [Formation and content of the system-based approach]. M: Nauka. [in Russian].

3. Zhelanova V. V. (2013) Kontekstne navchannia maibutnoho vchytelia pochatkovykh klasiv: teoriia i tekhnolohiia : monohrafiia [Context-based education for the future primary school teacher : theory and technology : monograph]. Luhansk: Vyd-vo DZ «LNU imeni Tarasa Shevchenka. [in Ukrainian].
4. Zakon Ukrainy (2017) «Pro osvitu» [The Law of Ukraine «On Education»]. Retrieved from: <http://www.osvita-konotop.gov.ua/zakon-ukra%D1%97ni-vid-05-09-2017-2145-viii-pro-osvitu.html>. [in Ukrainian].
5. Zimniaia I. A. (2003) Kliuchevye kompetentsii – novaia paradigma rezultata obrazovaniia [Key competencies are a new paradigm of the education result]. *Vysshee obrazovanie segodnia*. [in Russian].
6. Zimniaia I. A. (2004) Kliuchevye kompetentnosti kak rezultativno-tselevaia osnova kompetentnostnogo podkhoda v obrazovanii [Key competencies as an effective target basis of a competence-based approach in education]. M.: Issled. tsentr. probl. kachestva podgot. spetsialistov. [in Russian].
7. Kornetov G. B. (2001) Pedagogicheskie paradigmy bazovykh modelei obrazovaniia [Pedagogical paradigms of basic education models: textbook]. *Un-t RAO*. M.: Izd-vo URAO. [in Russian].
8. Kraevskii V. V. (2002) Metodologiiia pedagogiki: proshloe i nastoiashchee [Pedagogy Methodology: Past and Present]. *Pedagogika*. [in Russian].
9. Lukov V. A., Lukov Vl. A. (2008) Tezaurusnyi podkhod: iskhodnye polozheniia [Thesaurus-based approach: starting points]. *Informatsionnyi gumanitarnyi portal «Znanie. Ponimanie. Umenie»*. Kompleksnye issledovaniia: tezaurusnyi analiz mirovoi kultury. Retrieved from: <http://www.zpujournal.ru/e-zpu/2008/9/> Tezaurusnyi podkhod Lukova. [in Russian].

10. Mikhailychev E. A. (1997) Terminologiiia pedagogicheskoi diagnostiki [Terminology of pedagogical diagnostics]. Rostov n/d.: Izd-vo «SKNTs VSh». [in Russian].
11. Pometun O. (2005) Kompetentnisnyi pidkhid – naivazhlyvishyi oriientyr rozvytku suchasnoi osvity [Competence-based approach is the most important benchmark for the development of modern education]. Rid. shk. [in Ukrainian].
12. Kontseptsiia novoi ukrainskoi shkoly [The concept of a new Ukrainian school] (2016). L. Hrynevych, O. Elkin, S. Kalashnikova, I. Kobernyk, V. Kovtunets ta in. Za zah. red. M.Hryshchenko. Retrieved from: <http://www.oblosvita.mk.ua/attachments/article/3935/> [in Ukrainian].
13. Sysoieva S.O., Sokolova I.V. (2010) Problemy neperervnoi profesiinoi osvity: tezaurus naukovoho doslidzhennia: [Problems of continuous professional education: thesaurus of scientific research: scientific publication]. *NAPN Ukrainy. In-t pedahohichnoi osvity i osvity doroslykh, MON.Mariupolskyi derzh. Humanyt. Un-t.* Kyiv: Vydavnychyi dim «EKMO». [in Ukrainian].

(переклад зроблено особисто автором статті)

ЗМІСТ

ВИЩА ШКОЛА

БЕРЕСТОВОЙ Анатолій, ЧИКУНОВ Павел.....	4
ОСОБЕННОСТИ ПРИМЕНЕНИЯ ПРИНЦИПА ПАУЛИ В ЭКСТРЕМАЛЬНЫХ УСЛОВИЯХ ВЕЩЕСТВА	
ГОЛОВКО Світлана	17
ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ З МЕНЕДЖМЕНТУ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА	
ДАНИЛО Любов	36
АНАЛІЗ НАУКОВОГО ДИСКУРСУ ПРОБЛЕМИ «ОЗДОРОВЧА ДІЯЛЬНІСТЬ»	
ДЖОУ Юнь	57
ВИЗНАЧЕННЯ СТРУКТУРИ І ЗМІСТУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ СПІВУ В ПРАЦЯХ КИТАЙСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ НАУКОВЦІВ	
ЛИСЕНКО Олександра.....	72
АКЦЕПТАЦІЯ ТА ІНТЕРНАЛІЗАЦІЯ ЦІННОСТЕЙ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬНО-КУЛЬТУРНОМУ КОНТЕКСТІ	
ПАЛАМАР Світлана.....	86
АНАЛІЗ НАУКОВОГО ТЕЗАУРУСУ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ ЯК СТРАТЕГІЧНОГО ОРІЄНТИРУ СУЧАСНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ	
РЄЗНІК Костянтин, ПЕРЕТЯКА Наталія.....	105
ЕЛЕМЕНТИ ГУМАНІЗАЦІЇ ТЕХНІЧНИХ ДИСЦИПЛІН ЯК НАПРЯМ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ	
СІГЕТІЙ Ігор	125
ІНФОРМАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ	
СИЛАДІЙ Іван	141
НЕОБХІДНІСТЬ УПРОВАДЖЕННЯ В ПЕДАГОГІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТАХ КУРСУ «ОСНОВИ ДЕМОКРАТІЇ»	
СТРЕЛЬЧЕНКО Діана	159
АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ ПЕРЕВІРКИ ЕФЕКТИВНОСТІ МОДЕЛІ ФОРМУВАННЯ САМООСВІТНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ГУМАНІТАРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ НА ОСНОВІ ТЕХНОЛОГІЙ МЕДІАОСВІТИ	

ТКАЧОВА НАТАЛІЯ, КАБАНСЬКА ОЛЬГА.....	178
ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД САМОСТІЙНОЇ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ	

ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

КОГУТ СВІТЛАНА	198
РОЗВИТОК ПЕДАГОГІКИ ПРАЦІ ПЕРІОДУ ПРОЦЕСІВ ІНТЕГРАЦІЇ ПОЛЬЩІ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ (1990–2004): НАУКОВІ ПРОБЛЕМИ, ТЕОРІЇ, МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕНЬ	
СИПЧЕНКО ВАЛЕРІЙ.....	220
ВПЛИВ ПРУССЬКОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ НА ПРОЦЕС ВИХОВАННЯ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ ПРАВОСЛАВНОЇ ДУХОВНОЇ МУЗИКИ	
ЧЕРКАШИНА ЛЮДМИЛА, ШАПОВАЛОВА ОЛЕНА, ЧЕРКАШИН АНДРІЙ	232
ВАСИЛЬ СУХОМЛИНСЬКИЙ ПРО СИСТЕМУ ТРУДОВОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ (частина 2)	

ЗАГАЛЬНА ШКОЛА

YILDIRIM AHMET	248
SECONDARY SCHOOL PUPILS' VIEWS ON SMART BOARD PRACTICES	

ГУМАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

Збірник наукових праць

Виходить 6 разів на рік
Заснований у вересні 1996 р.

№ 4 (90) 2018

За загальною редакцією проф. В. І. СИПЧЕНКА

Відповідальний за випуск:
Швидкий С.М. – доктор історичних наук, доцент,
проректор з науково-педагогічної роботи ДДПУ

Макет і верстка – *Черкашина Л.А.*

З матеріалами збірників можна ознайомитися на сайтах:
<http://www.slavdpu.dn.ua/index.php/nauk/naukbooks/694-gnvp>;
http://intellect-invest.org.ua/ukr/pedagog_editions_collection_of_scientific_labours/;
<http://www.nbu.gov.ua>.

Підписано до друку 29.08.2018 р.
Формат 60x84/16.
Ум.-друк. арк. 15,75. Обл.-вид. арк. 11,38.
Наклад 100 пр. Зам. № 1024

Видавець:

ТОВ «Видавництво НТМТ»
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виготівників і
розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 1748 від 15.04.2004 р.
пр. Науки, 58, к. 106,
м. Харків, 61072,
тел.: (057) 763-03-80, (057) 763-03-72,
факс: +38(057) 763-03-72
E-mail: ntmt@tns.kharkov.ua

Виготовлювач:

ТОВ «Цифрова типографія»
вул. Данилевського, б. 30,
м. Харків, 61058,
тел.: (050) 326-14-40
E-mail: cyfra_druk@i.ua